

भारताच्या बँकिंग क्षेत्रात झालेले डिजिटल परिवर्तन-एक अध्ययन

डॉ. पराग वसंतराव पिंपळापुरे

सहाय्यक प्राध्यापक व विभाग प्रमुख, वाणिज्य विभाग

कु. तुषार किशोर देशपांडे

विद्यार्थी, एस.वाय.बी.कॉम.

दोशी वकील आर्ट्स कॉलेज अँड जी.सी.यु.बी. सायन्स अँड कॉमर्स कॉलेज, गोरेगाव, रायगड

सारांश:

भारताच्या बँकिंग क्षेत्रात गेल्या दोन दशकांमध्ये आमुलाग्र बदल झालेला दिसून येत आहे. बँकेचे क्षेत्र गुणवत्ता, तंत्रज्ञान आणि नियमांच्या बाबतीत खूप विकसित झालेले दिसून येते. या क्षेत्रातील प्रत्यक्ष बँकिंग व्यवहार हे आधुनिक तंत्रज्ञानात झालेल्या बदलामुळेच आज शाखा विरहित बँकिंग व्यवहारांमध्ये परिवर्तीत झालेले दिसत आहे. तंत्रज्ञानाचा फायदा भारतातील बँकिंग क्षेत्र आपली उत्पादकता वाढवण्यासाठी करत असलेली दिसून येते. कोअर बँकिंग संकल्पना ही सुद्धा बँकिंग क्षेत्र वाढविण्यासाठी तंत्रज्ञानाचा वापर करण्याच्या दिशेने एक महत्वाचे पाऊल टाकणे होते. यामुळे बँक व ग्राहक यांच्यातील दूरी व दुरी नष्ट करण्याकरिता महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावली. त्यातच बँकांचे विलीनीकरण करणे सुरु आहे यामुळे ग्राहकांना चांगल्या आधुनिक सेवा प्रदान करण्याकरिता प्रत्येक बँकेमध्ये चढाओढ दिसून येत आहे. याचा सर्वात जास्त फायदा ग्राहकांना मिळतो. आज केंद्र सरकारच्या तसेच राज्य सरकारच्या सर्वच योजना या बँकेच्या माध्यमातूनच पूर्ण होत असल्याचे दिसून येते. एवढेच नाही तर विद्यार्थ्यांची स्कॉलरशिप ही सुद्धा इंटरनेट बँकिंग च्या माध्यमातूनच विद्यार्थ्यांच्या खात्यात जमा होते. या सर्व कारणांमुळे या विषयावर अधिक अध्ययन करण्याची आवश्यकता वाटली आणि त्यामुळेच आम्ही हा विषय शोधनिबंधाकरिता निवडला. हा शोधनिबंध पुढील उद्दीष्टाच्या पूर्ततेकरिता करण्यात येत आहे ज्यात डिजिटल परिवर्तनाच्या संकल्पनेचा अभ्यास, बँकिंग क्षेत्रात डिजिटल परिवर्तन घडवून आणणारे प्रमुख घटकांचा अभ्यास, डिजिटल बँकिंग माध्यमातून ग्राहकांना मिळणाऱ्या आधुनिक सेवांच्या प्रकारांचा अभ्यास, ग्राहकांच्या दृष्टीने पारंपारिक बँकिंग व्यवहार व डिजिटल बँकिंग व्यवहारांचा तुलनात्मक अभ्यास करणे हा आहे.

प्रमुख शब्द : डिजिटल परिवर्तन, डिजिटल तंत्रज्ञान, डिजिटल बँकिंग, कृत्रिम बुद्धिमत्ता

References

- [1]. <https://appinventiv.com/blog/digital-transformation-in-banking/>
- [2]. पुढारी मधील लेख, डिजिटल मिशन : अर्थव्यवस्थेला डिजिटल पंख, ६ फेब्रुअरी २०२२
- [3]. <https://money-gate.com/innovations-banking-sector-2020/>
- [4]. <https://relayfi.com/>
- [5]. महाराष्ट्र टाइम्स मधील लेख, देशात डिजिटल युनिट लॉंच
- [6]. Digital Transformation: Building Intelligent Enterprises, By Anup Maheshwari
- [7]. Aditi Mittal and Sumit Gupta "Emerging role of information technology in banking sector's development of India" Acme International Journal of Multidisciplinary, Volume – I, Issue – IV April – 2013
- [8]. Dr. C. Suresh, "A Global Perspective of Digital Transformation in Banking Services"
- [9]. Deolalkar G.H. "The Indian Banking Sector on the Road to Progress" 3 Indian Banking 2010 Special issue 2004, vol. 26 No I, IBA bulletin, IBA Mumbai.
- [10]. Dasgupta, P. (2002) Future of e-banking in India. Available online at: www.projectshub.com
- [11]. दैनिक तरुण भारत वृत्तपत्र, नागपूर
- [12]. Reserve Bank of India Statistics, November 2022
- [13]. Reserve Bank of India, National Payments Cooperation of India